

KOSMOPOLITIKK

EN OPTIMISTISK POLITIKK FOR DET 21. ÅRHUNDRE

Thomas Hylland Eriksen og Halvor Finnes Tretvoll

Oslo: Cappelen 2006

Innhold

Forord 7

Innledning: Etter fremskrittstroen 13

En bekymringsdrevet politikk 29

Naturen slår tilbake 43

Overnasjonalitet og demokratiske underskudd 58

Rike og fattige land 84

Migrasjon 100

Fra cartoongate til en kosmopolitisk

kulturradikalisme 113

Et nytt sosialdemokrati 135

Fra levestandard til livskvalitet 154

Etterord 175

Litteratur 179

FORORD

Et spøkelse hjemsøker verden: Globaliseringen. Grenser forsvinner, nye blir streket opp. Alt flyter raskere og brer om seg hurtigere enn før, fra arbeidskraft og varer til fundamentalistiske ideer og mcdonaldisering. Globaliseringsprosessen har politiske, økonomiske, kulturelle og økologiske aspekter ved seg. Den skaper både frihet og

ufrihet, undertrykkelse og frigjøring, forflatning og berikelse.

Å være mot globalisering er som å være mot Golfstrømmen. Den som ønsker seg tilbake til en verden der globaliseringsprosessen ikke har fått tak, vil kjempe mot krefter som ikke kan overvinnnes. Det er ikke dermed sagt at man bør gi opp kampen for en bedre fremtid og henfalle til apati. Det vi hevder er snarere at enhver brukbar politisk analyse må ha globaliseringen som utgangspunkt.

Noen av utfordringene som følger med globaliseringen blir debattert i Norge. Det gjelder blant annet migrasjon, muligheten for spredning av farlige sykdommer og klimaendringer. Men den politiske debatten defineres og begrenses av ideen om nasjonalstatens ukrenkelighet. Dette kommer dels til uttrykk som nostalgisk lengsel etter en norsk sosialdemokratisk etterkrigsidyll. Ettersom den nasjonale politikken er enklere håndterbar og mindre uoversiktlig enn den globale, viser det seg også i form av ønsketenkning. Og dels er de nasjonale strømningene en ubevisst reaksjon på den avmaktfølelsen globaliseringen skaper.

I Sverige har det de siste årene foregått en intens debatt mellom ”globalvänstern” og ”nationalvänstern”. Tidsskriftene *Arena* og *Ordfront* har representert ytterpunktene, og debatten har fått bredt nedslag også i pressen. I Norge dominerer ”nationalvänstern” både politikken og det offentlige ordskiftet. Denne boken er et oppgjør med et slikt ufullstendig verdensbilde. Mot et nasjonalstatlig fortolkningshegemoni setter vi kosmopolitikken, en visjon for en verden der rettigheter og plikter er uavhengig av nasjonal tilhørighet, der begreper som rettferdighet og frihet ikke stopper ved Norges grenser.

Utenfor Norge har det blitt skrevet mye om kosmopolitisme, kosmopolitikkens moralfilosofiske tvillingbror, men få har gjort forsøk på å løse globaliseringens konkrete utfordringer med utgangspunkt i ideen om at verden er ett sted, og også bør

bli ett politisk fellesskap. Det er dette kosmopolitikken handler om.

Av og til hevdes det at globaliseringen fører til en innskrenkning av det politiske handlingsrommet. Det er riktig at rammene rundt politikken forandrer seg når stadig færre hendelser og fenomener er begrenset geografisk. Men utviklingen har også brakt nye muligheter med seg. Dem må vi gripe, skal vi makte å føre den radikale politikken ideer om frihet, likhet og brorskap videre inn i en ny tid. Uvante utfordringer har dukket opp som en konsekvens av at verden knyttes tettere sammen, men de er ikke uoverkommelige. Denne boken peker ut noen løsningsforslag.

Etter at venstresiden hadde fått Berlinmuren i hodet, ble det tydelig at politikken ikke lenger kan beskrives ved hjelp av enkle konfliktlinjer som øst-vest, nord-sør eller høyre-venstre. De siste tjue årene har det oppstått nye politiske dilemmaer som ingen av de tradisjonelle politiske retningene har tilfredsstillende grep om: Hvordan bør vi forholde oss til de forskjellige formene for risiki som globaliseringen fører med seg? Hva med den risikostyrte politikken tendens til å innskrenke personvernet og rettssikkerheten? Finnes det troverdige og gjennomførbare løsninger på miljøutfordringene verden står overfor? Må vi sette bilen i garasjen for godt og legge ned det meste av industrien for å hindre den globale oppvarmingen? Når er det legitimt å intervensere militært for å stoppe grove overgrep mot sivilbefolkningen? I Bosnia, Rwanda eller Darfur? I Irak eller Iran? Hva med Nord-Korea, det kanskje mest undertrykkende regimet i verden i dag? Hvordan kan de overnasjonale institusjonene gjøres mer demokratiske og samtidig være i stand til å fatte effektive beslutninger? Hvordan bør bistandsregimet endres slik at vi faktisk bidrar til utvikling i fattige land? Hva bør kjennetegne en human innvandringspolitikk? Hvor går grensen for toleranse i møtet mellom islam og det kristensekulære vesten? Hvordan ser fremtiden ut for den europeiske velferdstatsmodellen når Kinas vekst truer konkurranseevnen?

Målet med denne boken er å tenke gjennom disse spørsmålene. Vi peker ut noen retninger for en fornyelse av det radikale prosjektet og presenterer en optimistisk politikk for det 21. århundret. Dette er et forsøk på å gi konkret innhold til kosmopolitikken. Vi tar slagordene om global solidaritet og miljøansvar på alvor, setter livskvalitet foran levestandard, like muligheter og økt sosial mobilitet foran deregulering av økonomien, kulturelt mangfold og toleranse foran felles identitet, og i en presset stund foretrekker vi ambivalens fremfor fundamentalisme. En slik politikk er basert på det vi kaller en syltynn universalisme – en insistering på at noen verdier er ukrenkelige og felles for alle, men denne universalismen går likevel langt i å anerkjenne forskjeller. Et europeisk samfunn av i dag må kunne tolerere både homofile adoptivforeldre, IKEA-ansatte i hijab og vestlandskristendom.

Balansen mellom forskjellighet og likhet må gjenfinnes. Der det i dag er forskjeller, går kosmopolitikken inn for universalisme. Der det i dag er krav om likhet, går kosmopolitikken inn for pluralisme. Dette er et grunnleggende tankemønster vi gjør bruk av i tilknytning de fleste spørsmålene som diskuteres i denne boken. Mange av dem som innvandrer til Norge opplever at de får det verste fra to verdener: De tvinges til likhet der de krever retten til forskjellighet, og møter forskjellsbehandling der de har krav på likhet. I den globale økonomien er det behov for felles minstestandarder når det gjelder lønninger, arbeidsrettigheter og miljøkrav. På andre områder må det tillates større variasjon. Det finnes flere veier til økonomisk og politisk utvikling enn den amerikanske. USA kan ikke presse sin versjon av demokrati og markedsøkonomi ned over hodene på andre. I møtet mellom islam og det kristensekulære Vesten må noen universelle verdier ligge fast, men ikke nødvendigvis de som fremheves i dag. Samtidig må toleransen for kulturell variasjon bli større på andre områder. Hva gjelder velferdsstaten, er målet like muligheter, men det er mange veier til et godt liv.

Målet med denne boken er å dreie den politiske debatten i Norge mot muligheter

snarere enn bekymringer, global tenkning heller enn nasjonal selvopptatthet. Norge, med sin oljesmurte velferdsstat og sin aktive rolle i internasjonalt samarbeid, har alle muligheter til å utrette noe stort. Men da må mange av kartene som preger den politiske tenkningen oppdateres. Dette er et bidrag til å fikse på noen av dem.

Oslo, sommeren 2006

NATUREN SLÅR TILBAKE

Ifølge Jared Diamonds populærvitenskapelige bestselger *Collapse – How Societies Choose to Fail or Survive* (2005), er forholdet til omgivelsene, det naturlige ressursgrunnlaget og miljøets tålegrense, noe alle samfunn har måttet og må finne løsninger på. Diamond, som er biolog og fysiolog og tilknyttet det amerikanske universitetet UCLA, stiller et urovekkende spørsmål: Vil vår sivilisasjons skyskrapere og tekniske vidundere om noen hundre år ligge forlatt og overgrodd slik restene etter fortidens sivilisasjoner gjør i dag, som mayaenes byer i Mellom-Amerikas jungler eller steinhodene på Påskeøya?

Mens en del miljøutfordringer gjelder for alle samfunn, til alle tider og på alle steder, står den moderne verden også overfor dramatiske problemer som har kommet til de siste 150 årene. Mayaenes storslåtte sivilisasjon, det lille samfunnet Eirik Raude anla på Grønland og Anasazi-stammene i New Mexico, kollapset på grunn av lokale endringer. Avskoging og erosjon spilte en sentral rolle. For mayaene og anasaziene var tilgangen på vann avgjørende. Felles for disse samfunnene er at de brukte opp eller ødela naturressursene lokalt. Det fantes imidlertid visse variasjoner. Samfunnet på stillehavsøya Pitcairn, som var forlatt da mytteristene fra Bounty søkte tilflukt der i 1790 og fant rester av en tidligere sivilisasjon på den folketomme øya, bukket som

en følge av et økonomisk sammenbrudd hos Pitcairns viktigste handelspartner, Mangareva. Fortellingen om Pitcairn er et tidlig forvarsel om noen av de nye truslene moderne samfunn møter.

Overforbruk eller ødeleggelse av de naturlige ressursene ett sted får konsekvenser andre steder. Utslipp av tungmetaller og kjemikalier som konsentreres i næringskjeden har ført til at morsmelken hos inuitkvinner på Grønland og i Sibir har så høye PCB-verdier at den ville blitt klassifisert som giftig avfall. Tungmetallnivået i inuitenes blod ville ført til diagnosen akutt kvikksølvforgiftning, selv om det er vanskelig å tenke seg en folkegruppe som bor lenger unna stedene der produksjonen og bruken av tungmetaller og kjemikalier er størst. På strendene til de ubebodde atollene Oeno og Ducie i det sørøstlige Stillehavet, endeholdeplassen til flere større havstrømmer, vil man finne mer enn et stykke søppel per meter strandlinje. Hovedsakelig er det snakk om plastposer og flasker, særlig Suntory whiskey-flasker fra Japan.

De mest dramatiske eksemplene på vår tids miljøtrusler er likevel utslipp av klimagasser i atmosfæren, en type forurensning som ikke lar seg stoppe av nasjonale grenser. Litt varmere vær kan virke fristende for oss nordboere, men det er all grunn til å tro at en økt gjennomsnittstemperatur på bare noen få grader vil få alvorlige følger, som forørkning og oversvømmelser. I sitt radikale manifest *The Revenge of Gaia* hevder den nå 86-årige James Lovelock, mannen som er kjent for "Gaia-hypotesen", at planetens klimakretsløp har skiftet gir fra en syklisk, stabil tilstand til en akselererende spiral, og at "Gaia" (Lovelocks begrep for den selvreparerende jordkloden) ikke lenger klarer å stabilisere seg. Årsaken er menneskelige inngrep som bilkjøring, kullkraftverk, kvegdrift og skogfelling.

Hvis temperaturen stiger med fem grader, smelter nok is i Arktis og Antarktis til at havet stiger med et sted mellom fem og femten meter. Land som Bangladesh og

metropoler som Amsterdam blir oversvømmet. En slik temperaturøkning vil trolig finne sted i løpet av dette århundret hvis vi fortsetter som nå. Et annet resultat av utviklingen vil være at hele det tropiske beltet blir til ørken fordi fordampningen skjer raskere. I en fascinerende bok om klimaendringer gjennom historien og i dag (*Værmakerne*), viser den australske universitetsprofessoren og museumsdirektøren Tim Flannery hvordan relativt små temperaturendringer tidligere har fått dramatiske konsekvenser, som før og etter de store istidene. Forskjellen er at endringene nå skjer mye hurtigere enn før. Milde perioder midt på vinteren i Lappland ødelegger lavet og gjør det umulig for reinsdyr å grave seg ned til maten, som stadig oftere er dekket av is og ikke snø. Den minkende drivisen i Arktis desimerer bestanden av ringsel, noe som igjen gjør isbjørnen truet. Samtidig påvirker smeltingen Golfstrømmen på måter som er godt kjent her i Skandinavia. Det skal dessuten ikke så store temperaturendringer til før snøsmeltingen skyter fart. Snø reflekterer varme, mens vann og bart land absorberer den. Både Flannery og Lovelock påpeker at kloden generelt trives best når den er ganske kjølig. Kalde hav produserer mer mat enn de varme, og ørken er et direkte resultat av rask fordampning. Sahara var grønn under siste istid, da temperaturen var rundt fem grader lavere enn i dag.

I gjennomsnitt konsumerer hvert menneske i USA, Vest-Europa og Japan 32 ganger mer av jordens ressurser enn hvert menneske i den tredje verden. Forholdet er omtrent det samme når det gjelder avfallsproduksjon. Rike, vestlige land har funnet løsninger på mange av de lokale miljøproblemene. Det finnes riktignok luftforurensningsproblemer i mange storbyer, som smogen over Los Angeles og London eller svevestøvet i Oslo-gryta, men det finnes lover og reguleringer for håndtering av det giftige avfallet. De lokale miljøproblemene knyttet til for eksempel gruvedrift og rovhogst på tømmer er større i utviklingsland og deler av Øst-Europa. Forurensende industri flyttes sørover og østover. I tillegg rammes utviklingslandene hardest av de miljøproblemene som ikke kjenner nasjonale grenser. Befolkningen blir i økende grad utsatt for klimaendringer og ekstremvær. Tørke og sykkloner får større

konsekvenser der hjelpeapparat og foranstaltninger ikke er på plass.

Som om ikke det var nok, eksporterer vestlige land avfallet sitt til utviklingslandene. I september 2002 registrerte tollmyndighetene i Zhejiang-provinsen en last på 400 tonn elektronisk avfall på vei inn i Kina. Fra 1991 til 1997 økte importen til Kina av utrangerte tv'er, gamle datamaskiner og VHS-spillere som ingen lenger trengte i Vesten fra en million tonn til elleve millioner tonn årlig. Da tsunamien traff Somalias kyst etter ferden over Det indiske hav i romjulen 2004, kastet den enorme bølgen rundt på kjemikalietønner, radioaktivt avfall, bly, kvikksølv og andre tungmetaller, sykehusavfall og industriavfall som var blitt dumpet på strendene av vestlige selskaper og regjeringer fra tidlig på 1980-tallet. Ifølge en rapport fra UNEP, FNs program for utvikling og miljø, førte ødeleggelsene av tønnene og konteinerne som avfallet ble oppevart i til at forurensningen spredte seg og rammet folk i fiskelandsbyene i nærheten. Det ble registrert nye helseplager i befolkningen, som pustebesvær, blødninger fra munnen og buken, og hudutslett.

Den virkelig store miljøutfordringen stammer imidlertid fra befolkningsveksten og økningen i levestandard i utviklingslandene. Ifølge Diamond har vi allerede passert grensen for jordens tåleevne. Om milliarder av mennesker skal løftes ut av fattigdom og tillegge seg vestlige forbruksvaner, vil den samlede menneskeskapte miljøpåvirkningen bli tolv ganger større enn i dag. Dersom Kina alene når dette forbruksnivået, vil miljøpåvirkningen dobles. Selv den som betviler påstanden om at smertegrensen alt er nådd, vil måtte innrømme at et sted stopper planetens evne til å fø oss og bryte ned avfallet vårt. Det er rett og slett utenkelig at en verden der alle oppnår en vestlig levestandard vil være økologisk bærekraftig, med mindre det skjer noe radikalt med vår evne til å resirkulere avfall og effektivisere ressursbruken.

Det er umulig, både moralsk og praktisk, å nekte utviklingslandene økonomisk vekst og bedre levestandard. Det ser også ut til å bli vanskelig å få folk i de rike landene til

frivillig å redusere sin levestandard. En ting er imidlertid sikkert: Vi ville ikke likt å være hvit og rik og befinne oss på gaten i Dakar, Harare eller en annen afrikansk hovedstad den dagen det går opp for folk at drømmen om vestlig velstand aldri vil bli oppfylt.

Men vent litt. Det er ikke bare i den tredje verden at forurensning og klimaendringer vil føre til tap av menneskeliv og verdier. I både Nederland og Danmark vil konsekvensene av et høyere havnivå bli store. I Norge kan klimaet bli svært utrivelig dersom Golfstrømmen endrer karakter når polisen smelter. Dersom samfunn i sør kollapser fordi naturgrunlaget er uttømt eller ødelagt, på grunn av krig eller borgerkrig over knappe ressurser, eller som en følge av epidemier, vil presset også øke i resten av verden. Velutviklede, vestlige land kan risikere en skjebne lik den høvdingene i den norske bosetningen på Grønland møtte da samfunnet der brøt sammen. Deres rikdom og makt ga dem lite annet enn retten til å sulte i hjel sist.

Mayaene, anasaziene og beboerne på Páskeøya måtte gi tapt for lokale miljøødeleggelser. I dag står vi overfor problemer som rammer hele planeten, enten direkte eller indirekte. Slik sett vil vi alle merke konsekvensene av at vi overskrider planetens bærekraft. Globalisering skaper miljøproblemer. Den økte verdenshandelen fører til mer transport. Det egentlige symbolet på den økonomiske globaliseringen burde være de enorme konteinerne havneanleggene over hele verden er fulle av. Det er betegnende at det våren 2006 kom ut to praktbøker om dette, en om konteinere og en om konteinerskipene som døgnet rundt frakter varer fra en verdensdel til en annen og slik holder hjulene i den globale økonomien i gang. Også fattige folks ønske om en vestlig livsstil henger sammen med globaliseringen. Selv i den mest utilgjengelige afrikanske landsby kjenner innbyggerne til Coca-Cola, basketballspilleren Michael "Air" Jordan og såpeserier som skildrer luksuslivet i nord.

Med globaliseringen har vi imidlertid også fått midler til å forstå omfanget av miljøproblemene gjennom økt utveksling av informasjon og kunnskap, og vi har utviklet politiske verktøy som gjør oss i stand til å kontrollere og redusere de destruktive effektene av miljøødeleggelsene. Både Kyoto-avtalen, med dens kvotesystem for utslipp av klimagasser, Global Environment Facility, et fond som skal finansiere miljøvennlige prosjekter i utviklingsland, og Baselkonvensjonen, som skal forhindre eksport av giftig avfall fra rike til fattige land, er eksempler på overnasjonale strukturer med dette formålet. Dessverre har ingen av disse verktøyene fungert godt nok til nå. Ikke minst skyldes dette at enkeltstater, særlig USA, stadig undergraver dem.

Diamond tror at en løsning på miljøproblemene vil tvinge seg frem. Ettersom konsekvensene vil bli akutte i løpet av en ikke så altfor fjern fremtid, er ikke spørsmålet hvorvidt miljøproblemene blir løst, men om det vil skje på en behagelig måte som vi selv har kontroll over, eller gjennom borgerkriger, folkemord, epidemier og sult. Det er imidlertid åpenbart at de delene av miljøbevegelsen som nøyer seg med dommedagsbeskrivelser og mener selvbergingsjordbruk er det eneste bærekraftige, ikke bidrar til å overkomme utfordringene. Vi kan ikke stoppe globaliseringen. Det må bli vårt utgangspunkt. I visse sammenhenger er dessuten ”kortreist mat” faktisk mindre miljøvennlig enn importert mat. Det gjelder for eksempel tomater. Norske tomater er produsert i drivhus som krever mer forurensning enn transport av solmodne tomater fra Marokko. Politikk handler, på dette som på andre områder, om små, gjennomførbare skritt i riktig retning. En viktig del av løsningen innebærer å styrke det overnasjonale nivået, noe vi kommer tilbake til i neste kapittel. Lovelock anbefaler på sin side urbanisering på grunn av det lavere transportbehovet og muligheten for å bevare noe av det som er igjen av uberørt natur ved å bo så tett som mulig. Han leker også med tanken på å leve av syntetisk mat i stedet for miljøfiendtlig jordbruk, uavhengig av hva en populær norsk barnesang har å si om akkurat det.

Ifølge George W. Bush, en politiker som rutinemessig har gjort narr av et hvert miljøargument, er USAs økonomi ”oil addicted”. I State of the Union-talen våren 2006 varslet han at stormakten skulle gjøre seg mer uavhengig av olje. Nå var det sikkerhetspolitiske argumenter, snarere enn miljøbekymring, som utgjorde drivkraften bak dette politiske linjeskiftet, og forslagene til løsning inkluderte, ved siden av miljøvennlige alternative energikilder, blant annet kjernekraftverk og kullkraftverk med noe bedre renseteknologi. Likevel er dette et eksempel på at handlingsrommet er i ferd med å utvides. Tidligere ville antimiljølobbyen, som har økonomiske interesser knyttet til utslippene, ha stanset et slikt forslag. Nå har også Sverige slått fast at de skal gjøre seg uavhengige av olje innen 2020.

Morgenbladet viste gjennom en serie artikler våren 2006 at det ville være både fornuftig og moralsk riktig dersom en prosentandel av det norske oljefondet gikk til utvikling av alternative energikilder og miljøvennlig teknologi. I anstendighetens navn, etter at Norge har tjent seg søkkrikt på olje og gass, burde en skikkelig forsknings- og utviklingsinnsats på dette området være en selvfølge. Ikke minst når CO₂-utslippene våre har økt med over 20 prosent siden 1993. Å satse stort på teknologi til for eksempel el- og hydrogenbiler, og gjøre dem like billige i anskaffelse og drift som ”gammeldagse” biler, ville også kunne skape nye arbeidsplasser og ny næringsvirksomhet den dagen oljebrønnene er tomme. Oljefondet kan også brukes til å støtte miljøvennlige utviklingsprosjekter, som effektivisering av energibruken og forbedret renseteknologi i sør. Vi trenger ikke engang å gi bort pengene. Det holder at de investeres i solenergi for fattige mennesker. Ifølge forskeren John Hille og Fremtiden i våre hender kan vi i så fall redusere verdens CO₂-utslipp med 18 ganger Norges egne utslipp etter bare ti år. Grunnen til det er at fattigfolk gjerne bruker parafin som brensel, noe som fører til enorme utslipp.

Skal vi få til utslippsreduksjoner som monner, kan det virke som om vi må avskaffe

bilen, legge ned distriktene og all kraftkrevende industri, som Dagbladet-journalisten Gudleiv Forr har hevdet. Miljøvern koster, og er i første omgang forbeholdt idealister som har råd til å leve miljøvennlig. Hilles forslag viser at det ikke trenger å være slik. Forbruk av tjenester er mindre miljøskadelig enn forbruk av varer. Det bør bli attraktivt å gå mer på kino, i stedet for å kjøpe seg en ny flatskjerm-tv. Produksjon av storfekjøtt krever større energiressurser enn produksjon av svin og kylling. Kanskje kan Ingrid Espelid Hovig komme tilbake på skjermen og gi oss oppskrifter som gjør det fristende å legge om kostholdet i en slik retning. Eller vi kan lære noe av hinduistene, som ikke spiser ku- eller oksekjøtt. Miljøforkjempere er gjerne motstandere av vindmølleparker og vannkraftverk. Men det er naivt å mene at vi klarer oss uten, og det kan av og til være fristende å tro at argumentene handler mer om estetikk enn om miljøvern. Vindmøller er rett og slett stygge, vannkraftverkene ødelegger naturopplevelsen, heter det. Hvorfor ikke la arkitektfirmaet Snøhetta designe vindmøllene og de nye vannkraftverkene som vi faktisk kommer til å trenge, slik at japanske turister i Norge får nok et mål for sine fotosafarier? Det finnes også andre muligheter som kan gjøre miljøvennlige løsninger lønnsomme for både privatpersoner, kommuner og bedrifter: økt konkurranse på fjernvarmemarkedet, er et eksempel. I dag har noen enkeltaktører for stor markedsmakt og kan nærmest diktere prisene. Fjernvarme blir først billigere når det kommer flere leverandører på banen. Det vil gå en stund før el- og hydrogenbiler overtar for diesel- og bensindrevne doninger. Prosessen vil gå fortere dersom infrastrukturen som kreves, som ”el-stasjoner”, bygges opp. Det er et annet eksempel. I en startfase er det også en god idé at staten subsidierer el- og hybridbiler (biler med både el- og bensinmotor). Vi kan nevne flere mulige tiltak: progressive strømpriser, økte enøk-tilskudd og en mer miljøvennlig skatte- og avgiftsprofil.

Ved siden av klimaendringene er utarmingene av det biologiske mangfoldet et av de virkelig store miljøproblemene. Ifølge Steinar Lem er utrydningstakten i dag 5000 ganger raskere enn det normale. Bare seks ganger tidligere har så mange arter

forsvunnet. Forrige anledning var for 65 millioner år siden, da jorden sannsynligvis ble rammet av en meteor. Nå er vi rammet av Senterpartiet, skal vi tro Lem. Han siterer en biolog som har sagt at Norge er et stort utmarksfjøs tilpasset tre arter: gran, elg og sau. Eller, mer presist, næringsvirksomheten i distriktene. Men vi kommer nok ikke unna at det finnes et reelt dilemma knyttet til vekst eller vern, selv om Lem skulle ønske at det ikke var slik. Om ikke annet, er det en politisk realitet at lokalsamfunn har en tendens til å motsette seg forslag om nasjonalparker eller snøskuterforbud fordi det rammer den lokale næringsvirksomheten. Den lille stiftelsen Idébanken har gjennom en årrekke kommet med og tatt vare på konstruktive miljøforslag som overskrider denne motsetningen. Et eksempel kommer fra Halkær Ådal på Nord-Jylland, der verneplanen styrket lokaldemokratiet, snarere enn å overkjøre det. Resultatet ble økt miljøbevissthet og fremtidsrettede løsninger i jordbruket. Etter at flere bønder ga fra seg litt jord og gikk sammen om å reetablere et våtmarksområde, er det til og med håp for at storken kommer tilbake til Halkær. Prosjektet har gitt den hekkeplasser som tidligere var overtatt av dyrket mark og landbruksmaskiner. Småbyen Garstand i England er et annet eksempel. Garstand var verdens første "rettferdig handelsby". I dag har 90 prosent av de næringsdrivende i byen forpliktet seg til å kjøpe varer som ikke ødelegger miljøet eller er blitt fremstilt under kritikkverdige arbeidsforhold. Vi kan også nevne en Asker-mann, som tilfeldigvis har arbeidet for Naturvernforbundet. Han har redusert energiforbruket i huset sitt med 90 prosent ved å etterisolere og bruke flere ulike energikilder. På sikt vil han sannsynligvis spare mer på det enn på en litt lavere bensinavgift. Det er noe å tenke på for politikere som orienterer seg etter velgernes lommebok.

Slike lokale tiltak nytter, men kan aldri stå for mer enn halvparten av løsningen på verdens miljøproblemer. I tillegg er det nødvendig med overnasjonal styring. Det må for eksempel bli slutt på at utviklingsland kan underby hverandre på miljøkrav for å tiltrekke seg kapital, noe vi ser nærmere på i det neste kapitlet. Steinar Lem har blitt ja-mann og mener Norge bør inn i EU. Hans begrunnelse er EUs evne til å

implementere krav til vern av det biologiske mangfoldet. Også Kyoto-protokollen for regulering av klimagassutslipp må komme ut av dødvannet for å oppnå noe av den samme effektiviteten. På dette området står kosmopolitikken foran sine største utfordringer. Men én ting er sikkert: Nasjonalstaten kan ikke løse miljøproblemene alene.